

Den politiske Ministeransvarlighed (1)

Taler

Johan Sverdrup

Dato

23 april 1860

Sted

Stortinget

Omstendigheter

Debatt om stattholdersaken

- 1 Stortinget vedtok i april 1860 en «adresse» med protest mot svenske myndigheters behandling av den s.k. stattholdersaken. Et avsnitt i forslaget til vedtak ga anledning til en lengre debatt. Komiteen hadde innstilt følgende:
- 5 «Nærværende Storthing har det Hverv for Deres Majestæt at tolke de Tanker og Følelser, der besjæle det Folk, hvis Ombud det er. At bringe den Del af Forfatningen, der angaar Ordningen af Rigets Raad, sin Fuldendelse imøde, vil være Deres Majestæts og kommende Storthings Opgave, og Storthinget nærer det Haab, at det Tidspunkt ikke er fjernt, da et loyalt og standhaftigt Folks Bestræbelser lønnes med fortjent Held. I den urokkelige Overbevisning, at
- 10 ethvert politisk Overgreb fra Sveriges Side med Styrke maa tilbagevises af Norges Konge som af Norges Folk, kan Storthinget ikke billige, at Deres Majestæts Raader i sine Udtalelser for Deres Majestæt har troet at burde tage Hensyn til de svenske Stænders Fordringer og Spørgsmaalet om Revision af Unionsforholdene. Det norske Folk og dets Repræsentanter havde ventet en
- 15 kraftfuldere Optræden af Deres Majestæts Raader i Fædrelandets høieste Anliggender.»

Et mindretall hadde forslått følgende ordlyd:

- 20 «At bringe den Del af Forfatningen, der angaar Ordningen af Rigets Raad, sin Fuldendelse imøde, vil være Deres Majestæts og kommende Storthings Opgave, og Storthinget nærer det Haab, at det Tidspunkt ikke er fjernt, da et loyalt og standhaftigt Folks Bestræbelser vil lønnes med fortjent Held. Storthinget har for Deres Majestæt tolket de Tanker og Følelser, som besjæle det Folk, hvis Ombud
- 25 det er. Det er tilfulde forvisset om, at Deres Majestæt med os deler den uforanderlige Mening, at ethvert Forsøg paa politisk Overgreb fra Sveriges Side med Styrke maa tilbagevises af Norges Konge som af Norges Folk.»

30 Schweigaard foreslo at siste periode skulle lyde slik:

«Det er tilfulde forvisset om, at Deres Majestæt med os deler den uforanderlige Mening, at Norges Ret og Selvstændighed hel og ubeskaaren maa hævdes og opretholdes af Norges Konge som af Norges Folk.»

35

Mindretallet sluttet seg til Schweigaard. Sverdrup tok da ordet for å forsvare flertallets forslag.

Jeg har under disse Forhandlinger gjentagne Gange hørt, at Taleren ikke har
40 kunnet faa denne Sag i sit Hoved; jeg maa en Gang for alle sige, at det slet ikke er sagt, at Feilen her ligger i Forhandlingerne, men at den kan ligge i Talerens eget Hoved. Der er, Hr. Præsident! sendt denne Komite en Statsraadsprotokol, ført for hans Majestæt Kongen, der er ikke sendt os svenske Dokumenter eller noget andet; men vi have faaet en norsk Statsraadsprotokol, og Thinget har paalagt os
45 at gjennemgaa den og udtale, hvilke Betragtninger den maatte lede til. Disse maatte nødvendigvis føre til, at vi tog norske Forhold med i Betragtning, at vi kom med en kraftig Protest mod de svenske Overgreb; men paa samme Tid, som vi alle enstemmigen udtalte dette, saa mente Majoriteten i Komiteen, og jeg tænker med rette, at den ogsaa burde betragte Sagens Konstitutionelle Side.
50 Man sørger her at bringe forvirring ind i Debatten, naar man Siger, at den konstitutionelle og den anden Side ved denne Sag staa hver for sig, medens de i Virkeligheden staa i den nøieste Forbindelse.

I lang Tid har man i dette Land, Hr. Præsident, arbeidet paa ikke alene at
55 komme til at staa paa en fuldkommen lige Fod med Sverige, men ogsaa paa, at det bliver erkjendt, at Landet indtager en selvstendig Stilling. En Følge af dette var, at man ønskede Statholderposten ophævet, da den satte et provinsielt Præg paa Landet og fremkaldte den Forestilling, at det var et Lydrige under det Land, hvis Undersaat kunde udnævnes til Kongens Stedfortræder. Disse Bestræbelser
60 have i den senere Tid vundet meget i Styrke, og der behøvedes kun en Opmuntring fra oven.

Nu er det bekjendt, at da denne Sag blev bragt paa Bane i December Maaned
ifjor, stod Sagen saaledes, at man paaregnede en Imødekommen fra høiere
65 Steder. Naar man nu sammenholder disse Ting, maa man vel indrømme, at hans Majestæt Kongens konstitutionelle Raad havde den stærkeste Opfordring

til at behandle denne Sag som en kapital Sag, og at handle med den største Kraft, som det var i Stand til at opbyde. Desuden maatte hans Majestæts Raadgivere
70 føle, under hvilket Ansvar de i saa Henseende stode; thi Hr. Præsident, - jeg maa opholde mig et Øieblik ved den ministerielle Ansvarlighed, før jeg gaar videre; her havde vi faaet et Ministerium, som nylig var traadt til i Raadet, og som havde erklæret at ville være et konstitutionelt Ministerium, regjere med Storthinget, saa længe Storthinget gik frem paa en sand loyal og konstitutionel
75 Bane; jeg tror ikke, jeg siger for meget, naar jeg udtaler dette som Ministeriets Tanke, og jeg tenker ogsaa, man vanskelig vilde taale, at jeg udtalte en anden Tanke om et Ministerium, som optræder for Folket i dette Land. Vi vare saaledes paa Vei til at gaa ind i et nyt konstitutionelt Liv, derved at vi i Stedet for et bureaukratisk Ministerium, som opfattede sin Stilling paa en eiendommelig -
80 i al Fald ingen konstitutionel - Maade, fik et konstitutionelt Ministerium, som vilde knytte sig til de store Sager, der behandles paa Nationens Forum, - at staa og falde med dem, det er Tingen. Man maa ikke betragte Ministrene som beskikkede Mænd, der udføre en Række Hverv - gaa de godt, saa gaa de godt, i modsat Fald ikke, men det er virkelig Nationens Mænd, som have store
85 Tillidshverv at opfylde, og kunne de ikke gennemføre dem, maa de træde tilbage for dem, som ere i Stand til med stærke Hænder at løfte disse Tillidshverv mod deres Maal. Der er derfor ikke givet ethvert Ministerium et vist Tidsrum for sin Virken, det ser man altid gjentage sig, fordi de begrænses ikke efter Aar eller Kongegunst, men efter deres Hvervs Opfyldelse eller ikke; er
90 en Minister en Mand til at lede flere Hverv frem, saa kan han gennem lange Tider lede Nationens Skjæbne, og det er hans Ansvar, hans Byrde, men det er tillige hans Løn, hans Ære.

Dette er den politiske Ministeransvarlighed; om den juridiske skal jeg ikke
95 opholde mig. Men vi ere altfor lidet vante til i dette Land at akcentuere den ministerielle Ansvarlighed, det er Tingen, alt for lidet vante til det her; jeg taler ikke om juridisk Ansvar; jeg tænker, de fleste ville være enige med mig i, at det er ikke deri, det stikker, at man nødvendigvis maa have en dømmende Ret, som kan straffe en Minister, der begaar aabenbare Forbrydelser; saaledes staa ikke
100 Sagerne længer. Det er deri man maa søge Ministeransvarlighedens Hovedpunkt og Tyngdepunkt, at Ministeriet politisk opfatter sin Ansvarlighed der, hvor det optræder som Organ for den allerhøieste Vilje; thi det er ikke Meningen, at man indfører Ministeransvarligheden i Konstitutionen og opretter konstitutionelle Domstole for at ramme Raaderne der, hvor de af egen Drift, uden at staa i
105 Forbindelse med allerhøieste Vilje, udføre noget, der er til Skade for Landet eller

strider mod Lovene; det væsentligste er, at de skulle bære Ansvar, om de med
allerhøieste Vilje have forgaaet sig mod Landets store Interesser eller dets Love;
deri maa man søge Kjernepunktet for al Ministeransvarlighed; uden den vilde
110 ogsaa det hele konstitutionelle Maskineri have lidet at sige; thi Magten ligger
altid i Fyrstens Hænder.

Med dette Ansvar for Øie og midt i denne Stilling blev Beslutningen om
Statholderpostens Ophævelse fattet; den blev naturlig paa sædvanlig Maade
115 snarest mulig expederet fra Regjeringen her til Forhandling af
Statsraadsafdelingen i Stockholm for hans Majestæts ophøiede Person. Hvad er
det nu, Hr. Præsident, Komiteens Pluralitet har udtalt om hvad der er senere
passeret? Det vil naturlig ligge i de Herrers Interesse, som ere mod det her
nævnte Afsnit i Komiteens Indstilling, at fremstille det, som om Komiteen
120 havde indstillet paa et Mistillidsvotum i Almindelighed. Saa er det ikke;
Komiteens Pluralitet har karakteriseret bestemte Handlinger eller, om man vil,
Forsømmelser, der her i juridisk Forstand blive Handlinger; den har sagt i sin
Indstilling: «I den urokkelige Overbevisning, at ethvert politisk Overgreb fra
Sveriges Side med Styrke maa tilbagevises af Norges Konge som af Norges Folk,
125 kan Stortinget ikke billige, at Deres Majestæts Raader i sine Udtalelser for
Deres Majestæt har troet at burde tage Hensyn til de svenske Stænders
Fordringer og Spørgsmaalet om Revision af Unionsforholdene. Det norske Folk
og dets Repræsentanter havde ogsaa ventet en kraftfuldere Optræden af Deres
Majestæts Raader i Fædrelandets høieste Anliggender.»

130 Hvad nu den første af disse Udtalelser angaar, saa slutter den sig til de
Stortinget meddelte Protokoller. Efter at Statsraadsafdelingen i Stockholm
havde ladet Beslutningen henligge uden at bringe den til Forhandling i 3
Maaneder, blev den endelig under 24de Marts foretaget i hans Majestæts Raad; -
135 der, meddele Statsraaderne, have de raadet til, at Sagens Behandling udsættes saa
længe, fordi, heder det, hans Majestæt Kongens Stilling som Konge i Sverige
gjorde, at Statsraadet ansaa det rigtigt at give Stænderne Tid til at blande sig i
Sagen og indvirke paa hans Majestæt ved Forestillinger. Dernæst udtalte sig de
samme Statsraader saa: «med den Overbevisning, at Meddelelse eller Negtelse af
140 naadigst Bifald til Stortingets fornævnte Beslutning vil fra norsk Side faa en
vægtig Indflydelse paa det af den svenske Rigsdag vakte Spørgsmaal om fornyet
Revision af de angaaende Rigers Forening gjældende Bestemmelser.» Altsaa
have de tillige udtalt, at dette var en Sag, der kunde drage til Følge for det
fremtidige Revisionsværk; det er det, Komiteen har karakteriseret som i første

Udtalelse er skeet. Jeg tillader mig at spørge - jeg vil ikke sige alle, men dog
Flerheden i denne Forsamling, om den kan billige disse Udtalelser? Det er, siger
Statsraadet selv, et rent norsk Anliggende; vi have Præcedenser for, at det er et
rent norsk Anliggende; det henholder sig til den norske Regjering, at det er saare
150 vigtigt for Norges Land, men det har gjort det ikke blot til et vigtigt
konstitutionelt, men til et Selvstændigheds og Uafhængigheds Spørgsmaal, og
dog efter alle disse Udtalelser og Stillinger, som maatte virke stærkt paa dem - og
gjorde de ikke det, saa vare de ikke tjenlige til at være hans Majestæts Raadgivere,
- efter alt dette, sige de, «vi fandt det rigtigt at udsætte Sagens Behandling» og
155 de indhentede ikke engang hans Majestæts Resolution for det Værk, de vare i
Begreb med at faa i Stand, - den Beslutning, hvis sørgelige Virkninger vi nu have
seet.

Endvidere have de hentydet paa det, Hr. Præsident, som vi nylig, og Professor
160 Schweigaard med os, i stærke Ord have erklæret, «vi ville ikke have Revision, det
maa blive Fremtidens Sag at fremme en yderligere Forening mellem Rigerne; for
Tiden ville vi ikke have det»; - har nu Komiteens Pluralitet sagt formeget, - jeg
spørger Stortingets Pluralitet derom, - naar den siger, «vi kunne ikke billige, at
Statsraadet paa den Maade har udtalt sig»?

165 Man har sagt, det skulde være klogt, at Sverige skulde høres, men jeg siger, jeg
fatter ikke, hvorledes Schweigaard kan sige i sin argumentative Del af Adressen,
«de have ingen Ret til at høres, men dog skulle de faktisk høres»; - hvad Magt
har Retten, naar den skal staa paa Papiret, men svigte, hver Gang det kommer til
170 Handling, som dog er det essentielle? Det kan lidet nytte, hvad der staar paa
Papiret, dersom ikke Haandlingen svarer til de Rettigheder og Forpligtelser, der
paa Papiret ere undertegnede.

Der er endvidere hentydet til, at det kunde være klogt at udsætte Sagen. Jeg maa
175 benegte denne Betragtning af Sagen; det er en klar Ting, at naar man har
juridisk Ret, Ret i enhver tænkelig Henseende, saa opnaar man det største ved
med Kraft at følge Rettens Spor, til man kommer til Resultatet; men derved, at
den norske Statsraadsafdeling udsatte Sagens Behandling, maatte den bibringe
hans Majestæt den Tanke, at den norske Regjering dog ikke var saa fast i sin Sag
180 og saa bestemt paa at holde ud til Enden, med andre Ord, maatte lægge en
Vakling i den allerhøieste Betragtning, men fremfor alt give Svenskerne Mod til
at fortsætte paa den Bane, de havde betraadt, og saaledes komme til langt
stærkere Resultater og Udtalelser, end de ellers vilde være komne til. Det er dog

185 en given Sag, at man aldrig faar stillet en Sag værre for sig, end ved at røbe Svaghed og Mistillid til det Held, der bør følge en retfærdig Sag; derved kan den bedste Sag gaa tilgrunde. Dernæst maatte det staa med Styrke for Statsraadets Betragtning, at jo længere Stænderne kom frem paa deres Bane - dersom de kom til en Beslutning, som var os imod, - desto vanskeligere vilde Sagen blive ikke
190 blot for Norge, men ogsaa for hans Majestæt, og da spørger jeg, kunde der være noget Valg for de Herrer, naar de saa den voxende Flod om sig, og de maatte føle, hvorledes Floden voxede mod dem derinde, - havde de da noget Valg mellem at handle strax eller udsætte? Det er dog ikke saa, at man kan forsvare i de største Statsanliggender at lade det komme an paa et Træf; man maa gaa efter
195 et fornuftigt Skjøn, og dersom de da havde grebet fejl, vilde jeg være den sidste til at anklage dem, men dette smager altfor stærkt af Mangel paa tilstrækkelig Kraft, af Mangel paa Modstandsevne ligeoverfor de Magter, som her vare de virkende, og af Mangel paa sand Følelse af Ansvar for Folket, idet de ikke blot ere hans Majestæts Kongens, men ogsaa Folkets Ministre.

200

Den anden Protokoltilførsel, hvorom Komiteens Pluralitet har udtalt sig, er skeet 4de April, og idet Statsraadet der fremdeles henholder sig til, hvad det før har sagt, udtaler det sig atter om, at det var deres Overbevisning, at «medens det fra norsk Side altid har været antaget, at en videre Udvikling af Rigerens
205 Forening til fælles bedste paa den bestaaende Grundvold vilde blive væsentlig lettet just ved naadigst Bifald til den her foreliggende underdanigste Indstilling» - nemlig om Statholderpostens Ophævelse - «er det saalangt fra, at en saadan Udvikling kan ventes fremmet gennem et modsat Udfald, at dette tvertimod høiligen maa befrygtes at ville i saa Henseende virke hemmende i en længere
210 Fremtid».

Naar man erindrer, Hr. Præsident, at denne Udtalelse er skeet, efterat Stændernes Beslutning var fattet, som viste, hvad der var ment med Revision, naar da Statsraaderne have forespeilet hans Majestæt, at man her kunde være
215 villig til at indgaa paa Revision, saa siger jeg, det er atter en Udtalelse for hans Majestæt af Raadet, som vistnok den store Pluralitet af Thinget ikke vil billige, - og det er det, Komiteens Pluralitet har sagt.

Der er talt undskyldningsvis af nogle Herrer i den Retning, at de selv skulde være
220 duperede eller kvad man skal kalde det. Jeg vil ikke bruge stærkere Udtryk; jeg siger, dersom jeg havde strengt urgeret de Herrer moralske Skyld, kunde det nok holdes som et Argument mod mig; - men saa er det ikke, men en svag

Statsraad er ikke mere tjenlig - jeg taler ikke om Hæderligheden - end den, der
225 har endnu mindre heldige Egenskaber; kan han ikke bestride den vigtige Post,
som er ham betroet, - den saare vigtige Post, - han kan være en hårdelig Mand, -
han kan være skikket til mange Forretninger, - men han er ikke skikket til at staa
i Spidsen for et Folks Forvaltning. Fra hvilken Side man end betragter Sagen,
bliver det for mig en given Sag, at de Herrer, som danne hans Majestæts
230 Statsraad i Stockholm, - jeg skal saa vist belyse det ved at holde mig til
Protokollerne - mangle Dygtighed til at beklæde de Poster, de have.

Jeg holder mig først og fremmest til Komiteens Indstilling, som indskrænker sig
til at karakterisere Fakta, som vi Nordmænd ikke kunne billige.

235

En anden Sætning i det her nevnte Afsnit gaar ud paa, at det norske Folk og dets
Repræsentanter havde ventet en mere kraftig Optræden af hans Majestæts
Raader. Jeg har refereret Indholdet af Protokollen, - det klinger utroligt, men
der staar ikke mere i den; man skulde dog vente i saa alvorsfulde og vigtige
240 Omstændigheder, at Raaderne havde fundet sig beføiede til med Styrke at
fremstille, hvorledes denne Sag ikke blot i sig selv, men efter det i Sverige
passerede, var bleven en Livssag for Norge; man skulde have ventet, at Raaderne
udførlig havde sagt hans Majestæt, hvad Følgen kunde blive af, at Beslutningen
ikke blev sanktioneret, - men saadant findes ikke; dette siger jeg ligefrem er en
245 Forsømmelse, naar man ser hen til den Pligt, Grundloven paalægger hans
Majestæts Raader.

Jeg skal belyse, hvad jeg mener, med et Exempel; vil man se hen til, hvad der
passerede, da vor Konge i 1836 fandt sig beføiet til at opløse Stortinget, saa var
250 det en Beslutning, som ansaaes skadelig for Norge, ligesaavist som den
Beslutning var skadelig for Norge, der fattedes af hans Majestæt vor nuværende
Konge den 4de April. Dengang tilførte Statsraadet Statsraadsprotokollen med
stor Styrke, hvad der talte mod Beslutningen, samt hvad der vilde blive Følgen,
hvis den toges tilfølge, - kort sagt, de optraadte paa en Maade, som ikke kan
255 andet end følges med Bifald; - men dette er saa mat og magert, at man i Sandhed
spørger: er der ikke mere? Naar man har læst det igjennem, siger man: er der
virkelig ikke mere end dette? Dette Spørgsmaal har jeg hørt gjort af mange, og
jeg siger, det er fuldkommen karakteristisk for Protokollens Indhold. Det nytter
ikke at sige, at disse Mænd have gjort, hvad der stod til dem.

260

Jeg maa komme tilbage til dette Punkt endnu engang: dersom vi have en

konstitutionel Forsamling og ville beholde og udvikle den, saa faa vi acceptere de Sandheder, som have udviklet sig paa denne Grundvold og gjort sig
265 gjældende med Saadan Styrke, at de ikke kunne modsiges. Det maa være klart, at hvis en Minister har paataget sig at gennemføre en stor Sag, og han dertil viser sig magtesløs, kan Staten ikke have den Tillid til ham, at den kan betro ham sine vigtigste Anliggender. Det er saa med de menneskelige Ting, Hr. Præsident, at selv om en Mand er i Besiddelse af overordentlig Dygtighed, saa vil Tilliden være
270 borte, hvis et stort Vanheld følger ham netop i den Sag, som han er pligtig til at erklære for en Livssag, en af de største Oppaver, som nogensinde kunde falde i hans Lod. Der er intet Land i Europa, hvor et konstitutionelt Ministerium vilde have optraadt og lidt Uheld, som her, uden at Ministeriet var gaaet af; man skal ikke kunne paavise mig et eneste Exempel og det med rette; thi det gjælder noget
275 mere her end i det enkelte Tilfælde, nemlig at overholde de store og konstitutionelle Regler, som maa bestemt forfølges, hvis Samfundet skal skride frem paa den rette Vei, og Konstitutionen ikke skal blive til et Skin, en Godtykkehedspolitik.

280 Jeg har gjentagende hørt udtale, at dette vilde være den største Ulykke, virkelig en Underkjendelse af Konstitutionens Betydning og af den Plads, den maa indtage i et Samfundsliv. - «Strid ikke med dig selv», heder det; «det er en indbyrdes Krig»; - jeg benægter det, det er netop en Del af den Strid, som man har at kæmpe til Ende med Naboriget Sverige; man kan ikke nedlægge en
285 kraftigere Protest mod de Svenskes Overgreb og Forsøg, end ved at forlange, at de Mænd, der ikke have formaaet at indvirke paa hans Majestæt saa kraftigt, at han modsatte sig de svenske Fordringer, skulle aftræde. Med dette Forlangende gjør man ikke mere, end hvad der netop svarer til Vigtigheden af den Sag, som er paa Bane mellem Sverige og Norge; man kan skrive saa mange Statsskrifter man
290 vil, og sende saa mange Adresser, man vil, der er i Sandhed intet, som vil gjøre den Virkning paa Verden som et Ministerskifte; det Telegram, som bringer den Efterretning ud over Europa, vil overalt vække Opmærksomhed for Sagen og give en Oversigt over Sagen, som vil forstaaes. Et Statsskrift, hvor godt og klart det end er affattet, kan bestandig være Gjenstand for Tvist og vil blive
295 Gjenstand for mange Kommentarer, som de fleste trættes ved og de færreste gjøre sig fortrolige med. En Handling, en energisk Optræden taler ganske anderledes til den store Verden end et Statsskrift. Tror man at de udenlandske Herrer, der have Indflydelse i Verden, gjøre sig den Uleilighed at gjøre sig bekendt med vore Statsskrifter? Det er en Vildfarelse af dem, som tro det, og
300 det er meget værre af dem, som forestille at tro det.

Men, Hr. Præsident, det er ikke denne energiske Handling ligeoverfor Europa, jeg bliver staaende ved. Jeg siger, hvis den sande Karakteristik, som vi her have givet, vil bidrage til, at Statsraadsafdelingen i Stockholm gaar af, saa anser jeg det for en Handling, der i mange Henseender vil have de heldigste Følger. I Sverige vil en saadan Handling gjøre det Indtryk, at her handles om en saa alvorlig Sag, at ingen Akkord kan finde Sted, at enhver Mand, der tager denne Sag ihænde og ei kan gennemføre den, han kan ikke være norsk Statsmand, kan ikke længer repræsentere Nordmænd blandt de Svenske, ligesaa lidt som han kan være med at føre Forsædet i et norsk Raad. Dersom noget lignende var hændt i Sverige, skulde vi seet, om ikke de Svenske havde stillet netop de samme Fordringer til sine Raader som de, jeg nu har stillet til Statsraadsafdelingen i Stockholm, at det burde have saamegen Følelse for Fædrelandets Interesse og Ære, at de frivillig vare gaaede af. Jeg kan appellere til det svenske Statsraad i den sidste Sag; det har sandelig sagt: vi ville staa og falde i denne Sag med Sveriges Interesse. Det er vort Votum; vi behøve ikke at føie mere til; det er Bevis nok i og for sig; der ligger intet Bevis udenfor.

Altsaa, ligeoverfor Sverige vil Indtrvkket være mægtigt og velgjørende, og ikke mindre vil det virke ligeoverfor hans Majestæt; saasnart hans Majestæt ser, at disse Interesser saaledes ere knyttede til Norges Interesser, at Raadet maatte aftræde, hvis han ikke indrømmer de norske retmæssige Fordringer i saa Henseende fuld Fyldest, vil det, tænker jeg, meget bidrage til, at hans Majestæt lægger samme Vægt paa Fordringer fra norsk Side som fra svensk Side. Det er maaske noget uforbeholdent talt; men Sagen er saadan, at jeg ikke kan sige det anderledes, Sagen er saadan, at man maa kunne løfte saa meget paa Sløret. Enhver vil indse, at hans Majestæt ikke skal kunne handle efter konstitutionel Skik uden med sit Raad, og det vil derfor være af mægtig Indflydelse, om det engang kommer derhen, at vore store Sager ligeoverfor Sverige enten maa fremmes eller hans Majestæts Raad maa træde af. Enhver, der ved, hvad det vil sige for en Konge, at hans Ministerium træder af, han vil indrømme, at jeg her nedlægger et Argument for Thronen, som er af allerstærkerste Vægt, paa samme Tid som det i allerhøieste Maade er berettiget og konstitutionelt.

Jeg gaar dernæst over til at se, hvad Virkning dette vil have paa vort eget Raad. Dersom vort Raad skal kunne lide Uheld og Nederlag i de største Sager og dog være et godt Ministerium og betroes vort Lands Sager, saa spørger jeg: kan man da vente, naar man ser hen til, hvorledes Menneskenaturen engang er, at det i

kommende Tider vil arbeide for disse store Sager med samme Styrke og Udholdenhed? Det er ikke tænkeligt, Raadet vil tillige faa en mægtig Impuls og det netop i de Retninger, hvor vi maa ønske Impulsen maa være stærk, den vil være vækkende og drivende for Ministrene, den vil maaske føre det dertil, at vi
345 engang faa ledende Ministre, istedetfor at vi nu have Ministre, som komme hinkende efter Begivenhederne og Stemningerne; de have i Reglen været tilbage i Tiden istedetfor at stille sig i Spidsen for de tidsmæssige Sager i Landet. Dette er den sande Grund, hvorfor den norske Regjering har været saa lidet populær, og dette er ikke paa Grund af enkelte Avissskriveres Angreb eller nogle
350 Anstaltmageres Tilstelninger, som man vil give det Udseende af; det er, fordi de have ligget tilbage for Tiden, istedetfor at gaa foran den. Jeg spørger enhver: kan der gives et kraftigere Bevis for, at det dog til syvende og sidst er Nordmænd, som regjere i Norge, end at dette Ministerium maa gaa af? Det vil lægge den Bevidsthed i Nationen, at den selv har sin Skjæbne i sine Hænder, saa langt som
355 en Nation kan have den, at den er vis paa alle Garantier, som ere mulige at opdrive, for at i Fremtiden vore Ministre ville vise Fasthed, naar der tales om store Sager. Hvis da et Uheld indtræffer, saa er det en af de Tilskikkelser, som enhver Nation ligesom enhver enkelt Mand maa bøie sig for; længere kan man ikke komme. Men der skal ikke være noget, som er forsømt, naar der handles om
360 Nationens store Sager, som virke bestemmende paa dens Skjæbne gennem lange Aarrækker. Og derfor siger jeg, at det er min fuldeste personlige Overbevisning, at Statsraaderne i Stockholm ikke have gjort mere end sin Skyldighed, om de med Fædrelandet for Øie havde sagt til hans Majestæt: dersom ikke Beslutningen om Statholderembedets Ophævelse sanktioneres, maa
365 vi tage vor Afsked. Vi kunne ikke paa anden Maade tage denne Fædrelandssag for Fremtidens Skyld, om vi end vilde det for vore Personers Skyld, - ligesaavist som det ikke kan bestaa med en Mands Ære, at han synker ned fra en konstitutionel Minister, som skal styre Anliggenderne med Kongen ved sin Side, til at være hans Majestæts betroede Tjener, som gaar hans Ærinder, de føre
370 i hvilken Retning de ville; - han synker ned fra at være en virkelig konstitutionel Minister til at være Kongens private Sekretær.

Der er en Side ved Sagen, som i høi Grad opfordrer til at tale Sandheds Ord uforbeholdent og usminket, og det er naturligvis den Omstændighed, at vi ere et
375 Unionsrige. Det forekommer mig, at man har benyttet det som Argument mod mig, men det taler dog i Sandhed for mig; thi i samme Forhold, som der er Fare for Overgreb paa et Lands Konstitution fra det Land, som ikke besidder den, i samme Forhold er det nødvendigt at sætte de stærkeste Skranker og Grændser

380 mod saadanne. Det er en Slutning, som er saa berettiget, at den vel lader sig
bestride med Ord, men ikke med Grunde. Jeg vilde langt fra have taget denne
Sag i saa stort Omfang, som jeg har gjort, hvis ikke vor Konge tillige bar et andet
Lands Krone; men netop fordi Norges Konge bærer et andet Lands, et
mægtigere Lands Krone, var det en utilgivelig Feil af os, dersom vi forsømte
385 noget for at gjøre vort konstitutionelle Ministerium saa stærkt ligeoverfor
Kongen og Sverige som muligt; - her er en Pligt tilstede af den strengeste Slags,
en uafviselig Pligt.

Siden Komiteen modtog sit Hverv, har Stortinget faaet Meddelelse om hvad
390 der er skeet i hans Majestæts Raad den 7de April. Jeg for min Del, Hr.
Præsident, skjønner ikke rettere, end at dette Dokument i høi Grad forværrer
Sagen, naar man refererer den umiddelbart til hans Majestæts Raader; det viser
et af to, enten at Ministrene ikke have opfyldt sin Pligt i moralsk Henseende -
hvad jeg nu ikke tror om dem, - eller ogsaa at de i langt mindre Grad have nydt
395 hans Majestæts Tillid, end man havde forudsat; thi naar de befinde sig i en saa
mærkelig Vildfarelse, som de sees af Dokumenterne at have befundet sig i, saa
siger jeg, at de Ministre, som ikke i høiere Grad have hans Majestæts Tillid, de
Ministre, som ikke blive behandlede med mere Hensyn af hans Majestæt, de
kunne virkelig ikke være tjenlige som hans Majestæts Raader, der maa
400 forudsættes at skulle have stor Indflydelse paa hans Majestæts Handlinger. Dette
er Kronen paa Bevisførelsen mod dem som Statsmænd. Jeg skal ikke videre
opholde mig ved, hvad de som Mænd af Ære burde have gjort; jeg tænker, der er
meget faa i denne Sal, som ikke ere enige med mig i, at havde de været i
Ministrenes Sted, havde de visseligen for lang Tid siden taget sin Afsked. Jeg skal
405 imidlertid ikke opholde mig stort ved denne Side af Sagen; det er det
konstitutionelle jeg lægger Vægt paa; deres personlige Følelser faa da forsåvidt
træde i Baggrunden. Der er maaske ogsaa forskellige Forhold, som her ere
vanskelige at behandle, der kunde havt Indflydelse, det er muligt; men saadanne
Hensyn, som jeg ikke videre skal nævne, - enhver forstaar, hvad jeg mener, - kan
410 ikke komme i Betragtning, hvor der tales om konstitutionel Pligt og Ansvar for
et Ministerium.

Naar Pluraliteten har talt, som den har gjort, Hr. Præsident, saa er det, fordi den
har følt den stærkeste Opfordring dertil ved det Hverv, som er lagt i dens
415 Hænder. Dersom der er nogen, som skal værne om den Udvikling, som er
grundlagt ved vor Forfatning, er det vel Stortingets Repræsentation, og den
har, efter hvad der nu er skeet, den stærkeste Opfordring til at vaage til det

yderste over, hvad der kommer fra den Kant. Jeg synes, at det maa være
420 Ministrenes første Pligt at bidrage sit til at fremme den Udvikling, der er
forbeholdt den Forfatning, vi have, som er tilbleven ved Folkets egen Kraft og
Vilje, som er stærk i sin Institution og har været rig paa Velgjerninger og
forhaabentlig endnu skal være det gennem mange Aarrækker.

425 **Kilde**

Storthingstidende 1860 I, s. 977-981.

Emner

Innlegg i Stortinget, Stattholdersaken, Storting

430 **URI**

<https://www.virksommeord.no/tale/den-politiske-ministeransvarlighed-1>

435

440

445

450

455